TARTU TURG 1682. AASTAL.

E. Tender.

Praegune Tartu kesklinna välisilme on kujunenud alles peale 1775. a. suurt tulikahju. Ainult väheste hoonete iga ulatub kaugemasse minevikku. Ei ole seepärast võimalik olemasoleva alusel tuua selgejoonelisemat pilti linna ilmest varematel aegadel. Laiem üldsus ei tunne ka mingit pildimaterjali ajast enne a. 1700, mis seda võiks kergendada. Nii mitmelgi korral reprodutseeritud linna üldvaade a. 1553 on ilmselt 19. sajandi toode ega oma jämedate topograafiliste vigade tõttu ka mingit väärtust rekonstruktsioonina. Kuid vist ainult vähesed teavad, et Riigi Keskarhiivis Liivimaa rootsiaegse kindral-kuberneri arhiivi 1683. a. aktide (XVI, 29) hulgas leidub suurekaustaline (105×40 sm) joonis, mis kujutab Tartu turgu, pakkudes mitte ainult selle põhiplaani, vaid ka enamiku turu ääres või turul asetsevate hoonete fassaade, osalt isegi vesivärvidega koloreerituna.

Joonistustehniliselt on töö nõrk ega saa teda omistada kutseliselt joonistusega tegutsevale isikule. Seda kinnitab veel pealkirjade tollegi aja jaoks imelik õigekirjutus. Sellegipärast pälvib joonis ainsa teadaoleva Tartu kujutisena 17. sajandist tõsist tähelepanu, seda enam, et allikate varal on võimalik määritleda täpsalt mitte ainult tema valmistamisaega, vaid ka otstarvet. Kuna see on mõnevõrra huvitav ka kultuuriloolisest seisukohast, peatume selle juures vähe pikemalt.

Nagu igas oma jurisdiktsiooniga linnas, ei puudunud ka Tartus 17. sajandil ese, mida tolleaegses juriidilises keeles nimetati „õigluse märgiks“ (*signum justitiae*), tavalises kõnes aga häbipostiks ehk kaagiks. Üldise kombe kohaselt asetses see turul, sajandi viimasel veerandil kaalukojast pisut Emajõe poole [1].

A. 1680—81 püstitati kaalukoja kõrvale ridastikku 6 kivist poodi. Ehitustööde võimaldamiseks palusid ehitajad raelt kaagi ärakorista-

[1] Juba a. 1645 asetses kaak nähtavasti samal paigal. Tartu Linna-arhiiv XXXV, 21. Edasistes tsitaatides on Tartu Linna-arhiivist pärit arhivaalide juures jäetud asukoht tähistamata.

Tartu III, lk. 228